

CICAT ➤ 2025

TERVEYDENHUOLLON YMPÄRISTÖVASTUU

– alustavia tuloksia haastatteluista

Webinaari sh-piireille 20.11.2020

Larissa Niemi, tohtorikoulutettava, Turun kauppakorkeakoulu

Sisältö

1. Tutkijasta	5
2. Kiertotalouden katalyytit: Innovaatioekosysteemeistä liiketoimintaekosysteemeihin	6
3. Väitöstutkimuksen ensimmäisen vaiheen tavoitteet	7
4. Aineisto	8
Tuloksia	9
5. Vastuullisuus sairaanhoitopiireissä	10
5.1. Keskeisiä ympäristönäkökohtia sh-piireille haastatteluiden perusteella	12
5.2. Priorisoituja ympäristöasioita	13
6. Resurssit	14
7. Ympäristömuutosten jalkautus	15
7.1. Esimerkkejä muutosten jalkauttamisesta	16
7.2. Jalkautusprosessin ääripäät	17

8. Vastuiden jakautuminen	18
9. Ympäristöasioiden eteenpäinviemistä edistää ja estää	19
10. Kaikkia koskevat ohjeet vai yksikkökohtaisia eroja toteutusmahdollisuuksissa?	20
11. Esimerkkejä onnistumisista	21
12. Henkilökunnan kiinnostus ja muutoksen edistäjät	22
13. Ympäristöyhteistyö	24
14. Esimerkkejä	25
15. Ympäristövastuuta edistävät tekijät Suomessa	27
15.1. Tulevaisuuden toiveet	28
15.2. Keskeisiä muita huomioita	29
16. Koronasta	30

Johtopäätökset	32
17. Ympäristöllinen kestävyys ja kiertotalous kytkeytyvät	33
18. Ympäristövastuullisuus	34
19. Toimijuus	37
20. Yhteistyö	40
21. Terveysthuoltopalveluiden ilmastonmuutosvaikutuksista	43
22. Tulevaisuudessa	44
23. Lopuksi	45

1. Tutkijasta

- Sairaanhoidaja ja kätilö
- KTM
 - Pääaine johtaminen ja organisointi
 - Sivuaaine kestävän kehityksen opintokokonaisuus
 - Gradu yritysvastuusta kolmella sektorilla
- Tohtorikoulutettava Turun kauppakorkeakoulussa 8/2019–
 - Johtamisen ja organisoinnin oppiaine
- Tällä hetkellä tutkijana CICAT2025-kiertotaloushankkeessa
 - Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittama hanke
 - Työpaketin fokuksessa toimijuus
- 2022-2024 rahoitus Maj ja Tor Nesslingin säätiöltä

2. Kiertotalouden katalyytit: Innovaatioekosysteemeistä liiketoimintaekosysteemeihin (CICAT2025)

- Hanke pyrkii vauhdittamaan siirtymistä lineaaritaloudesta kestävämpään kiertotalouteen
- Hanke tukee Suomen tavoitetta olla kiertotalouden johtava maa vuoteen 2025 mennessä
- Rahoitus Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvostolta
- Hanke käynnissä 1.1.2019–31.12.2023
 - 6 yliopistoa, yli 30 tutkijaa
 - 70 sidosryhmää (yrityksiä, kuntia, kolmannen sektorin edustajia, ministeriöitä)
 - 10 kansainvälistä tutkijapartneria
 - Rahoitus kaikkiaan 5.95 M€

CICAT ►2025

16.11.2020

6

3. Väitöstutkimuksen ensimmäisen vaiheen tavoitteet

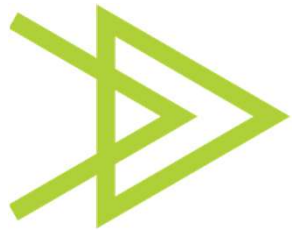
Selvittää:

- Minkälainen asema ympäristöllisellä vastuulla on suomalaisissa sairaanhoitopiireissä?
- Ketkä sairaanhoitopiireissä edistävät ympäristövastuuta?
- Tavoitteena edistää terveydenhuollon ympäristövastuun toteutumista

4. Aineisto

- 16 haastattelua, kaikki erva-alueet edustettuina
 - Osassa sh-piireistä haastateltu useampaa henkilöä samanaikaisesti
 - Yhteensä 21 haastateltavaa
- Tutkimuslupaa haettu ja saatu 20 sh-piiriin
- Haastatteluita tehty kesän ja syksyn 2020 aikana
- Tänäään esillä *alustavia* tuloksia
- Aineiston jatkotyöstö ja jatkohaastattelut 2022

TULOKSIA

5. Vastuullisuus sairaanhoitopiireissä

- Haastateltavista 11/21 mainitsi taustallaan olevan jonkinasteista ympäristökoulutusta (sis. myös kekekoulutus)
 - Osa mainitsi kokemuksen tai oman aktiivisuuden tuoneen osaamista ympäristöasioissa
 - Haastateltavilla hyvin erilaisia virkanimikkeitä ja taustakoulutuksia -> ympäristöasioiden hoitamisessa ei vakiintuneita käytänteitä sh-piireissä
- Moni sairaanhoitopiiri on nyt siirtymätilanteessa ja luomassa uusia ympäristöön liittyviä ohjelmia ja käytäntöjä
 - Hyvinvointikuntayhtymät, sosiaali- ja terveystalveluiden yhdistyminen
 - Joidenkin työtä hidastaa odotettu maakunta- ja SOTE-uudistus, korona
- 5/14 mainitsi raportoivansa ympäristöasioista omana raporttinaan
 - 5 raportoi osana muuta raportointia (osavuositatsaus, vuosikertomus tms)
 - Kaikki eivät siis raportoi ympäristöasioista (Huom! Kaikki eivät ottaneet tähän suoraan kantaa)
 - Osassa sh-piireistä toiminta hajautunut hyvin erilaisiin organisaatioihin ja yksiköihin, jolloin raportin koostaminen on koettu hankalaksi tai jopa mahdottomaksi

Ympäristö tai vastuullisuus harvan sh-piirin strategiassa

- Useammalla on kuitenkin jonkinlainen ympäristöpolitiikka tai –ohjelma, osa vanhoja ja niiden painoarvo hyvin pieni, osalla työn alla
- Osa on luomassa uusia, kattavia ympäristö- tai kestävän kehityksen ohjelmia (vrt. jäteohje)
- Vain yhdessä organisaatiossa ympäristö vahvasti mukana strategiassa. Johto ja hallitus sitoutuneita ympäristöasioiden edistämiseen. Kuitenkin käytännössä toiminta saattaa nojata yksilöiden omaan aktiivisuuteen -> lähiesimiesten rooli!

Ei prioriteetti, ei strategiassa,
tehdään vain pakolliset asiat.
Ympäristö itsestäänselvyys.

Vastuullisuus strategiassa,
tätä tukee
ympäristöohjelma ->
tavoitteet, jotka pilkottu
vuositason tavoitteiksi

Huom! Ympäristöstrategia tai –politiikka ei vaikuta takaavan ympäristöasioiden parempaa priorisointia, resursointia tai tehokasta hoitamista

- Strategioiden päivitys?

5.1. Keskeisiä ympäristönäkökohtia sh-piireille haastatteluiden perusteella

- **Jätteet** (muovin keräys osalla, bio, erityisjäte)
 - Kierrätys, lajittelu (alueelliset ohjeet)
- Hankinnat (osalla Keinon opas käytössä)
- Energiatehokkuus
- Hiilijalanjälki/hiilineutraalius
- Tulostaminen, paperittomuus
- Digiloikka koronan myötä
- Henkilökunnan koulutus
- Kemikaalit
- Rakentaminen
- Henkilökunnan motivointi
- Liikenne/liikkuminen
- Kiertotaloutta
 - **Lajittelu**
 - **Kalusteiden kierrätys**
 - Hävikin minimoiminen (ruoka-apu, ylijäämäruuan myyminen)
 - Myös tavoitteena saada enemmän kestäviä tuotteita (työasut, peittelytuotteet) ja biojäte biokaasun tuotantoon
- Hyödyntämätöntä potentiaalia?

5.2. Priorisoituja ympäristöasioita

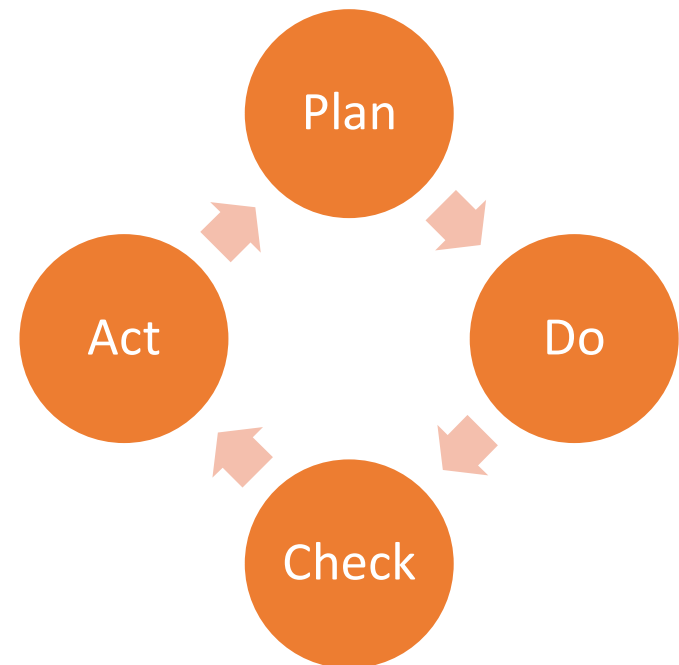
- Hankinnat (5)
- Jätteet (5)
- Energiatehokkuus (5)
- Rakennusten suunnitteluun ja korjaukseen liittyvät ratkaisut (4)
- Lajittelu (3)
- Henkilökunnan koulutus (3)
- Henkilökunnan osallistaminen (2)
- Kemikaalit, lääkkeet (2)
- Liikkuminen/liikenne (2)
- Ymp.kuormituksen hallinta (2)
- Kiertotalous (2)
- Ympäristöasiat eivät ole prioriteetti (2)
- Kiinteistötekniset asiat
- Hiilijalanjalan pienentäminen
- Resurssiviisaus
- Talous
- Verkostoituminen
- Materiaalit
- Perustehtävää tukevien ympäristöasioiden hyvä hallinta
- Jatkuva parantaminen
- Keke:n mukaiset palvelut tukitoimintaan
- Suunnittelu, hankinnat, päätöksenteko ja päivittäinen toiminta huomioi ympäristönäkökohdat
- Puhdas vesi
- Ympäristöterveys
- Ilmastotyö

6. Resurssit

- Resurssit riittämättömiä useammassa sh-piirissä
 - Resurssit riippuvat johdon ja keskeisten toimijoiden ympäristötietoisuudesta
 - Huono taloudellinen tilanne, talous vs. ympäristö (huom! Säästöpotentiaali)
 - Resursseja olisi, enemmän asenteista/tahdosta kiinni (5)
 - Resurssit vaihtelevat yksiköittäin ja perustyon luonteen mukaan
 - Ei työaikaa, ei henkilökuntaa, ei rahaa, ei lainkaan resursseja
 - Yliopistosairaalat vs. keskus- ja aluesairaalat
 - Resurssit paremmat, jos ympäristötyö nähdään osana päivittäistä työtä, integrointi työnkuviin (2)
 - Ei työaikaa erikseen ympäristöasioiden edistämiseen
- Muita yleisiä haasteita:
 - Muiden asioiden priorisointi + korona (varautuminen)
 - Vanhat sairaalakiinteistöt ja toimimattomat tilat
 - Asenteet, muutosvastarinta
 - Ei keskinäistä koordinaatiota tai kansallista ohjelmaa, tuki ja tärkeys?
 - Pitkät prosessit
 - Organisaation hierarkia, ympäristövastaavilla ei välttämättä päätäntävaltaa

7. Ympäristömuutosten jalkautus

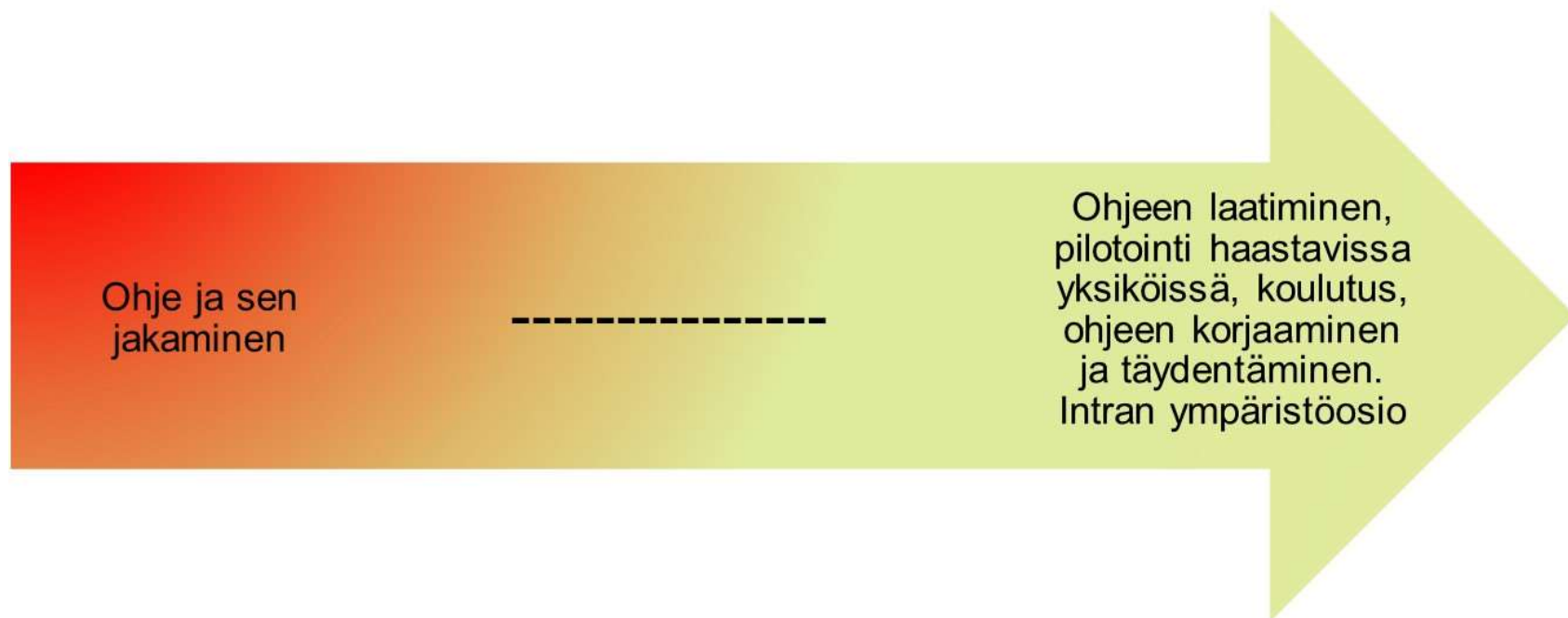
- Vain kolme sh-piiriä osasi kuvata selkeän prosessin ympäristöasioiden käytäntöön viemisessä
 - Kaikissa sh-piireissä ei vielä ole ympäristötukea, kuten ympäristöyhdyshenkilöitä tms, joita voisi hyödyntää strategian jalkautuksessa yksiköihin
 - Monessa sh-piirissä mietitty vain ohje ja sen eteenpäinvieminen
- Harvalla siis mietittyä, tehokasta prosessia muutosten eteenpäinviemiseksi (seuranta, korjaukset..)
 - Painotus yksisuuntaisessa viestinnässä
- 5 sh-piiriä mainitsi organisaatiossa olevan ympäristöyhdyshenkilöitä (tms.)
 - Yhdeksällä jonkinlainen vastuullisuustyöryhmä tai pieni avainhenkilöverkosto

7.1. Esimerkkejä muutosten jalkauttamisesta

- Ympäristötietoisuuden lisääminen jo perehdytyksessä + osastojen itsearviointimenettely
- Ekotukihenkilöiden tms. välityksellä
- palvelualueet/vastuualueet/esimiehet/avainhenkilöt hoitavat
- Tekninen henkilö tekee ohjeistuksen, joka välitetään yksiköihin
- Haastateltava itse ehdottaa muutosta, joka pitää hyväksyttää useammalla taholla ylempänä organisaatiossa, tämän jälkeen etsitään sisäisiä ja ulkoisia yhteistyökumppaneita. Aikajänne vähintään puoli vuotta
- Perustetaan projekti ja työryhmä, joka käy läpi, miten muutos järkevintä toteuttaa potilasturvallisuutta riskeeraamatta
- Tehokas tiedottaminen ja koulutus ja jalkautus ympäristövastaavien avulla
- Eräs näkökulma: Parempi tehdä pientä hiljaista säätöä parempaa kohti ilman suurempaa meteliä aiheesta -> muutosta muutenkin paljon

7.2. Jalkautusprosessin ääripäät

8. Vastuiden jakautuminen

- Ympäristöasioista vastuussa:
 - Ylin johto
 - Kollektiivinen vastuu päätösvaltaisilla, virkamiehillä
 - Jokaisella vastuu omassa työssään (teoriassa, jäteohjeiden noudattaminen, kaikilla vastuu toteuttamisesta) (6)
 - Tekniikka/huolto/kiinteistöyksikkö/puhtaanapito monesti toimeenpanovastuussa
 - Päätäntävaltainen ja aktiivinen ympäristöohjausryhmä
 - Vastuullisuustyöryhmä, ympäristötyöryhmä tms.
 - Avainhenkilöt toimialueilla, vastuualueiden johtajat
 - Ei kenenkään vastuulla
 - Haastateltavan vastuulla (3)
- Monessa organisaatiossa käytännössä vastuut ympäristöasioissa jakautuneet usealle eri henkilölle
-> ympäristöasioita siis tavallaan integroitu työnkuviin, mutta koordinaatio ja jaettu näkemys ympäristöasioiden johtamisesta saattaa puuttua

9. Ympäristöasioiden eteenpäinviemistä

Edistää:

- Henkilökunnan motivaatio
- Johdon tahtotila
- Aktiiviset ympäristöyhdyshenkilöt
- Uudisrakennukset
- Ohjeiden konkretisoiminen ja uuden toiminnan mahdollistaminen
- Oikeat yhteistyökumppanit
- Tietoisuuden ja valvetuneisuuden lisääntyminen
- Organisoituminen

Estää:

- Ihmiset eivät näe ymp. asioiden kytkeytymistä käytännön työhön
- Huonot resurssit
- Taloudelliset tekijät
- Ympäristöä ei arvosteta
- Organisoitumisen puute
- Viestinnän sujuvuus, ohjeiden tavoitettavuus
- Vanhat tilat
- Eri organisaatioiden välinen huono yhteistyö
- Ympäristöjohtamisen puute
- Kaikki ratkaisut eivät toimi ympäri Suomen
- Koetaan ylimääräisenä työnä
- Suunnitelmallisuuden puute

10. Kaikkia koskevat ohjeet vai yksikkökohtaisia eroja toteutusmahdollisuuksissa?

- Lähes kaikki puhuivat organisaation yhteisestä jäteohjeesta ja alueellisista lajittelumääräyksistä -> suppea näkemys terveydenhuollon ympäristövaikutuksista? Voitaissiinko muissa asioissa antaa yleisiä ohjeita?
- Koetaan, että toimeenpanomahdollisuudet erilaisia eri yksiköissä
 - Leikkaus- ja teho-osastojen runsas jätemäärä vs. vuodeosastot tai tk -> kierrätyskelpoisen jätteen määrä vaihtelee
 - Myös energiankulutus yksiköittäin vaihtelee runsaasti
 - Suurissa organisaatioissa hyvin erilaisia yksiköitä, hankaloittaa tiedonkulkua
 - Toimeenpano riippuu yksikön henkilökunnan motivaatiosta
- Shp mahdollistaa, ei pakota
 - Motivaatio vs. organisaation linjaus, tehokkuus?

11. Esimerkkejä onnistumisista

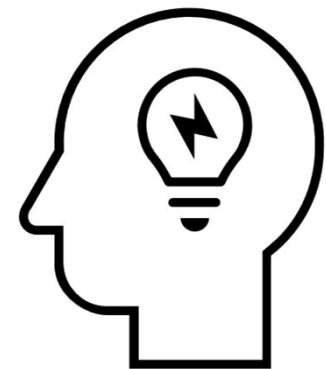
- Kehittynyt jätehuolto ja lajittelu
- Jätteen määrän väheneminen
- Toimiva muovinkeräys
- Uusiutuvan energian käyttö -> CO2-päästöjen väheneminen
- Energiansäästöratkaisut, kulujen pienentyminen
- Lämmitysratkaisut
- Kertakäytöstä kestävä käyttöön, pieniä onnistumisia
- Etätyöskentely
- Sairaalan vähäpäästöiset autot

12. Henkilökunnan kiinnostus ja muutoksen edistäjät

- Henkilökunta enenevässä määrin kiinnostunutta ympäristöasioista, mutta ympäristön asema useimmissa sh-piireissä vielä vaatimaton (resurssit, priorisoinnit)
- Aktiivisia toimijoita: Haastateltavat (usein yksin), tietyt yksiköt/osastot, ekotuki tms. ryhmä, yksittäiset ihmiset
 - Huom! ”Muutosagentteina” voi toimia myös erikseen sitä varten nimetty ryhmä (esim. superkäyttäjäryhmä, jossa aktiivinen edustus erilaisista toiminnoista)
- Aktiivisuus riippuvaista henkilökunnan henk.koht. intresseistä (heidän hyödyntäminen tärkeää asioiden edistämisen kannalta)
- Kiinteistöyksikkö usein tärkeä toimeenpanija
- Esim. päivystys saattaa olla haastava yksikkö, henkilökunnan vaihtuvuus, sitoutuneisuus, kiire -> vastuullisuuden integrointi toimintaan, helppo toteutettavuus vs. ekstratyö

Henkilökunnalta tulee aloitteita, mutta prosessit niiden systemaattiseen keräämiseen puuttuu monilta

- Kynnys suoraan yhteydenottoon?
- Usein aloitteet liittyvät lajitteluun
- Henkilökunnan vaikutusmahdollisuudet
- Työviihtyvyys

13. Ympäristöyhteistyö

- **Suomen sairaalatekniikan yhdistyksen ympäristöjaos**
 - Global and Green Healthy Hospitals – järjestö
 - Nordic Center for Sustainable Healthcare
 - Circwaste
 - Syke
 - Motiva ja KEINO (kestävien ja innovatiivisten julkisten hankintojen verkostomainen osaamiskeskus)
- Alueelliset/paikalliset toimijat:
- **Jätehuolto**
 - Yliopisto
 - AMK
 - Kaupunki/kunta
 - Alueelliset keke-toimijat
 - Maakuntien kehittämisorganisaatiot
 - Ruokahuolto
 - Erva-alue
 - Yhdistykset

14. Esimerkkejä

	Vastausten ääripää	Vastausten ääripää
Ympäristön asema sh-piirissä	Ei strategiassa, ei priorisoitu lainkaan	Tärkeys tiedostetaan, osa strategiaa, ympäristöohjelma/-politiikka
Ympäristönäkökohdat	Jätteiden osittainen lajittelu	Laaja näkemys terveydenhuollon ympäristövaikutuksista (energia, päästöt, jätteet, hankinnat...)
Resurssit	Ei resursoitu	Resursseja on ja mielenkiintoa, vaikka tehdään muun työn ohessa
Vastuut	Ei kenenkään vastuulla	Yksilövastuu koskettaa jokaista työntekijää, kollektiivista vastuuta päätösvaltaisilla, tekniikka ja huolto käytännön vastuussa monissa asioissa, piirijohdolla kulttuurinen vastuu eli minkälainen rooli kk:lle annetaan.
Ohjeistukset	Jäteohje, toteutusmahdollisuudet vaihtelevat	Jäteohjeet, suositukset, vinkit
Prosessi aloitteille	Ei prosessia, suorat yhteydenotot	Palaute-/aloitejärjestelmä
Ympäristöyhteistyö	Jätehuolto	Laaja yhteistyöverkosto: AMK, yliopisto, kaupunki, alueellinen kk edistävä toimija, SSTY ympäristöjaos

**Nämä kaikki eivät
toteudu
yhdessäkään
sairaanhoitopiirissä
samanaikaisesti**

Toiminnot	Best case scenario?
Ympäristön asema sh-piirissä	Integroitu kaikkeen toimintaan, kytkeytyy organisaation strategiaan, osa organisaatiokulttuuria ja liiketoimintamallia
Ympäristönäkökohdat	Laaja näkemys terveydenhuollon ympäristövaikutuksista
Resurssit	Nähdään osana perustyötä, ympäristönäkökulma integroituna kaikkien työnkuviin, ympäristövastaava(t) ja ympäristöyhdyshenkilöverkosto
Vastuut	Ylin johto vastuussa ja jakaa vastuuta kaikille organisaatiossa, toimiva kommunikaatio. Selkeä jalkautusprosessi vastuiden mukaan.
Ohjeistukset	Samat yleisohjeet, tarkennukset yksiköittäin tarvittaessa. Perehdytys, koulutus, ohjaus.
Prosessi aloitteille	Aloitejärjestelmä, josta aloitteet ohjautuvat oikeille tahoille eteenpäin
Ympäristöyhteistyö	Laaja yhteistyö omalla toiminta-alueella, muiden saman sektorin toimijoiden kanssa sekä yhteistyökumppaneiden kanssa -> ekosysteemi, kiertotalous

15. Ympäristövastuuta edistävät tekijät Suomessa

- Keino: *Sairaanhoitopiirien opas vastuullisiin hankintoihin* mukaan lukien ympäristöasiat
- Tuleva sosiaali- ja terveydenhuollon jäteopas
- Laatu järjestelmä
- Ennakkovaikutusten arvioinnit
- Rahoituksen sanelemat vaatimukset ympäristön huomioinnista
- Suositukset tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen sisällöstä,
- Lainsäädännön tiukentuminen
- Energian hinnan muutokset
- Ympäristötietoisuuden lisääntyminen ja sen tuomat paineet sh-piireille
- SSTY:n ympäristöjaos
- HUS:in esimerkki

15.1. Tulevaisuuden toiveet

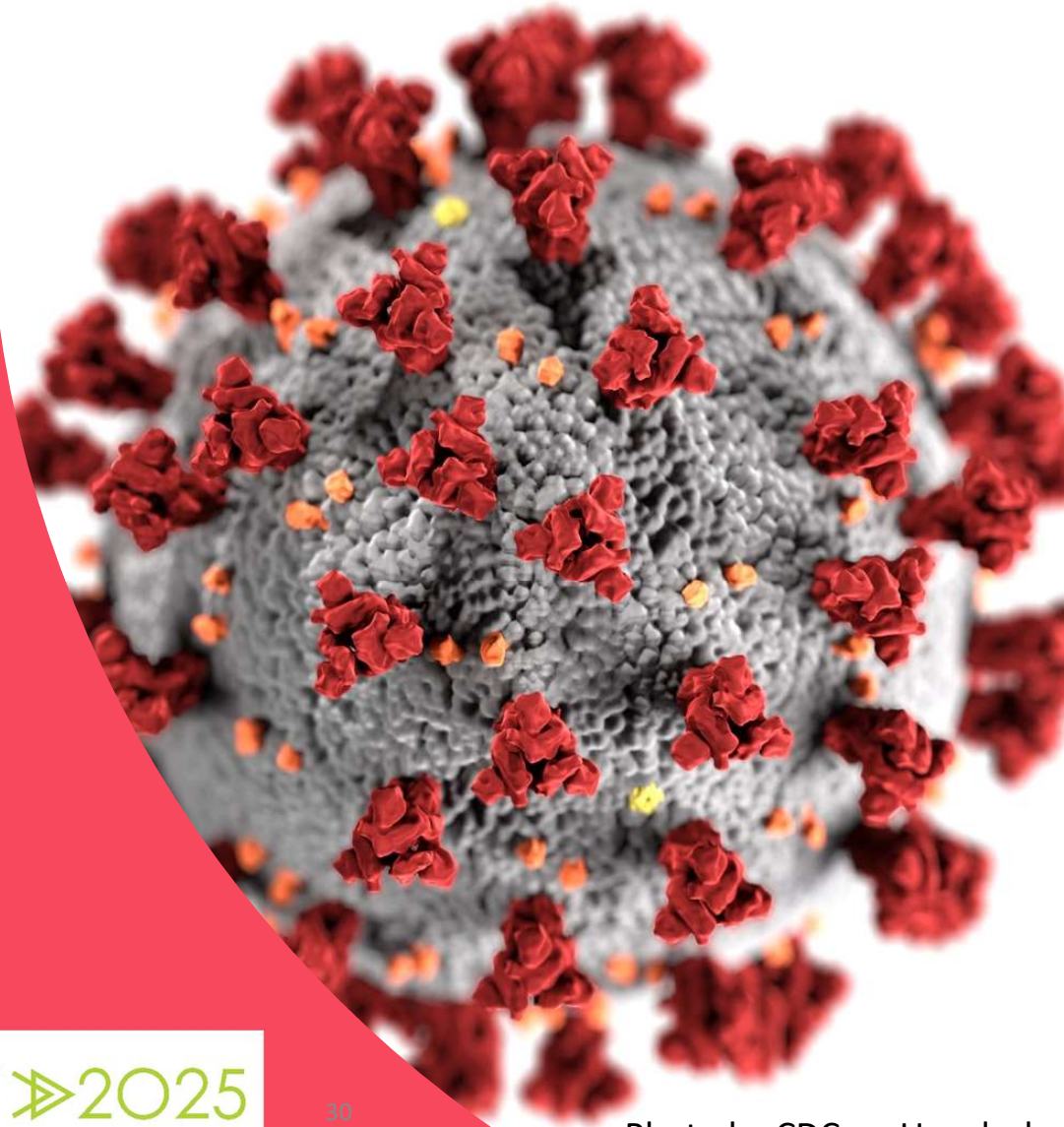
- Verkosto/yhteistyö painostamaan, jotta saadaan kansalliset tavoitteet
 - Esim. valtakunnallinen jäteohje tai ohjeistus kunnallisten jätelaitosten ja sh-piirien yhteistyön takaamiseksi
 - Tarvitaan taho, joka valtakunnallisesti koordinoisi alan ympäristöasioita, tai yhteinen foorumi
 - Kaikki eivät halua pakkoa, yksilölliset tilanteet
 - Kirittäjä
- Kattava eri alojen ammattilaisille räätälöity keke-koulutusmateriaali
- Ympäristöarvojen kasvu uuden hallitusohjelman myötä
 - Suomen hallituksen päätöksillä iso vaikutus, pakottaa toimijat muuttamaan käytäntöjään
 - Toivotaan, että lainsäädännöllä ei heikennettäisi aikaansaatuja tuloksia
- Saatavilla valmista vertailevaa tietoa eri materiaalivaihtoehtojen ympäristöystävällisyydestä.
- Materiaalinkulutuksen hillitseminen
- Enemmän suosituksia ympäristön huomiointiin sh-piireissä (rakennusstandardit, hiilineutraalius, energiatehokkuus), kannustimet
- Neuvoja henkilökunnan työmatkaliikkumisen motivointiin
- Tiedon lisääminen johtotasolle ympäristön huomioimisesta päätöksenteossa
- Paikallisuuden huomioiminen, erilaiset toimintaympäristöt
- Apua ja tukea energiankulutusasioihin, pyykkihuoltoon (ymp.vaikutukset ja jätevedet), lääkkeiden päätyminen vesistöihin, tuet ympäristöystävällisiin investointeihin
- Terveydenhuollon ymp.asioiden liittäminen kunnalliseen tai valtiolliseen ympäristönsuojeluun

15.2. Keskeisiä muita huomioita

- Ympäristöarvoista hyötyä uusien työntekijöiden rekrytoinnissa
- Taloudelliset säästöt (useampi shp mainitsi), selviytyminen
- Ympäristöterveyden parantaminen
- Kiinteistöyksikön keskeisyys toimeenpanijana
- Rakentamisen ja uusien sairaalakiinteistöjen myötä paremmat mahdollisuudet ympäristötekijöiden huomiointiin, budjetin puitteissa
- Startegia-visio –ajattelu ehkä vielä uutta terveydenhuollossa erityisesti ympäristön näkökulmasta
- Sh-piirit isoja toimijoita ja isoja yksiköitä -> muutoksilla potentiaalisesti isoja vaikutuksia kokonaiskuvassa
- Terveydenhuollon jatkuva muutos

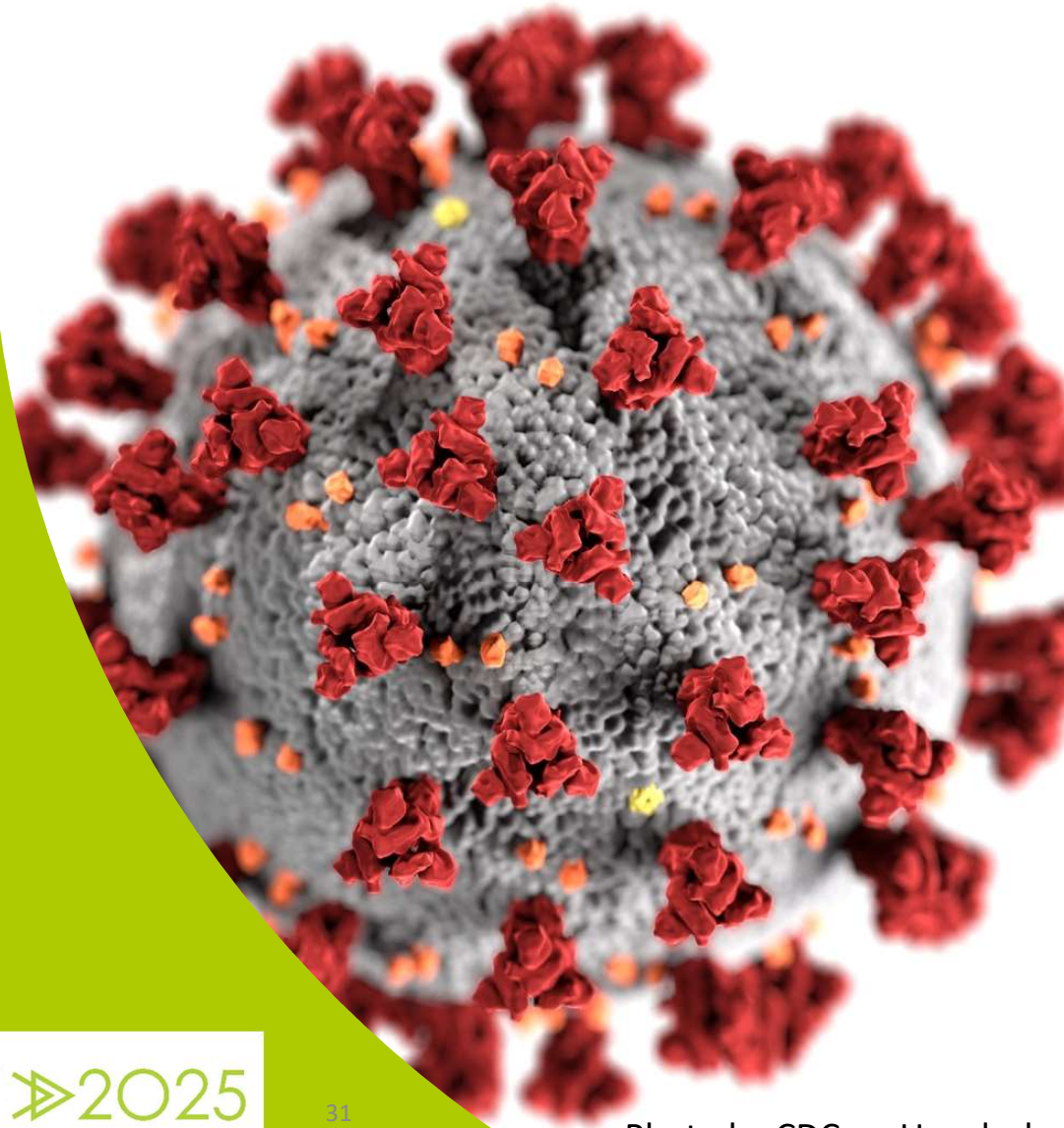
16. Koronasta

- Korona noussut prioriteeteissa ympäristön huomiointin ohi
- Päähuomio potilaiden hoidon turvaamisessa
- Nopeat muutokset päivittäisessä toiminnassa ja organisoitumisessa
- Ympäristöterveys ja ympäristövastuu kulkevat käsi kädessä
 - Valtava merkitys terveydenhuollolle ja sen kustannuksille

...Koronasta

- Kuitenkin korona on osoittanut kyvykkyyden nopeisiinkin muutoksiin pakon alla
- Varautuminen tärkeä osa vastuullisuustyötä
 - Tulevat pandemiat, muuttuva ilmasto ja sään ääri-ilmiöt
- Ympäristövastuullisuus edistää myös ympäristöterveyttä
 - Vaikutus potilasmateriaaliin
- Kertakäyttöä vai uusiokäyttöä?
 - Aina potilasturvallisuus edellä
 - Totuttujen käytäntöjen kyseenalaistaminen
 - Jossakin pohdittu tekstiilikierätyistä poikkeustilanteissa - > entä normaalissa arjessa?
 - Eräässä paikassa otettu enemmän käyttöön kestopotilasmateriaaleja koronan myötä
- Etätyöskentely vähentänyt paikoitellen jätemääriä ja työmatkaliikenteen päästöjä

JOHTOPÄÄTÖKSET

17. Ympäristöllinen kestävyys ja kiertotalous kytkeytyvät

- **Työhyvinvointiin:** työntekijöiden mahdollisuus vaikuttaa työpaikan toimintatapoihin ("miksei työpaikalla kierrätetä muovia, vaikka kotona kierrätetään"), työmatkaliikkuminen, työterveys
- **Uusien työntekijöiden houkutteluun:** esim. nuoret lääkärit ja hoitajat heijastelevat muuttuvia yhteiskunnallisia arvoja, työnantajan vihreillä valinnoilla merkitystä alan houkuttelevuuteen
- **Potilasturvallisuuteen:** varautuminen muuttuviin sääoloihin ja uusiin mahdollisiin infektioauteihin, Huom! kertakäyttöisyys ei aina perustu potilasturvallisuuteen
- **Kansanterveyteen ja ympäristöterveyteen:** ilmansaasteet, sääolot, vesistöjen suojeleminen, lääkijäämät ympäristössä, riskijätteet jne. Fyysinen ja psyykkinen terveys!
- **Terveydenhuollon kustannuksiin:** ympäristöllisesti kestävät ratkaisut voivat tuottaa myös taloudellista hyötyä -> helpotusta terveydenhuollon kasvaviin menoihin, proaktiivisuus vs. reaktiivisuus
- **Rakentamiseen:** ympäristöä säästävät ratkaisut sairaalarakentamisessa, lämmitys, jäähdytys, tilaratkaisut
- **Ympäristön kulttuuriarvon huomioimiseen:** ei pelkkä resurssi

18. Ympäristövastuullisuus

- Kaikki kestävyiden osa-alueet (sosiaalinen, kulttuurinen, ympäristöllinen ja taloudellinen) ovat toisiinsa kytköksissä
- Monelle sh-piirille jätteet merkittävä ympäristökuorman aiheuttaja, johon on jo pyritty puuttumaan. Paljon on vielä tehtävääkin kierrätysasteen nostamisessa.
- Terveystenhuollolla mahdollisuus pienentää kulutustaan
 - Vesi, energia, kemikaalit, kertakäyttötuotteet -> resurssiviisaus, päästöt
 - Hankintojen vastuullisuuteen panostaminen: ympäristöllinen kestävyys, pakkausmateriaalit ja niiden kierrätettävyys, kesto- vs. kertakäyttötuotteet, kysyntä ja tarjonta

Osalla koko organisaatiota koskevat ympäristöohjelmat ja –strategiat, osalla jonkinlainen vastuullisuuteen liittyvä arvo strategiassa, osalla ympäristöä ei huomioitu strategiassa lainkaan

- Jos ympäristö ei näy mitenkään strategiassa, organisaation ymp.vastuun edistäminen usein koordinoimatonta ja tehotonta
- Kumpikaan ääripää ei välttämättä kerro todellista kuvaa ympäristöasioiden hoitamisesta tai resursseista -> Voiko ympäristöstrategia toteutua ilman asianmukaista resursointia?

Koska sektorin ympäristövastuu on kansallisestikin koordinoimatonta, vastuullisuuden edistäminen on erilaisten toimijoiden oman aktiivisuuden varassa

- Mitä asialle halutaan tehdä?

Muutosta vaikea viedä eteenpäin, jos organisaatio ei ole sitoutunut ympäristöasioiden edistämiseen myös johtoryhmässä ja hallituksessa

- Johdon tahtotila, toimijuuden mahdollistaminen
- Lähiesimiehet
- Ykköstavoite yleensä taloudellisuus eli ympäristövastuu ei ole integroitunut luontevaksi osaksi toimintaa
- Taloudellisuus ei välttämättä sulje pois vastuullisempia valintoja (esim. etävastaanotot, energiankulutuksen hillitseminen)
- Ympäristötekojen tunnistaminen (ei aina uutta toimintaa), tiedon lisääminen
- Vastuulliset valinnat: Yhteistyö, kansallinen koordinaatio, oppaat, lait...

Kestävyystrategia on sitä vaikuttavampi, mitä paremmin se kytkeytyy päivittäiseen toimintaan

- *Resurssit tällöin paremmat, kun sisältyy jokaisen työhön (vs. oman työn ohessa)*
- *Ympäristöstrategian ei kuuluisi olla päälle liimattua toimintaa ilman todellisia vaikutuksia, toiminnan läpinäkyvyys ja eettisyys*
- *Koko organisaation sitouttaminen keskeistä toiminnan vaikuttavuuden takaamiseksi*

19. Toimijuus

- Henkilökunta enenevässä määrin valveutunutta ja kiinnostunutta ympäristöasioista, aloitteellista
 - ”Miksei työpaikalla lajitella kuten kotona”, arvoriitiä
 - Toisaalta työ kiireistä ja toimintaa leimaa jatkuva muutos
- Terveystuollon organisaatioissa muutosta tapahtuu eri organisaatiotasolla, alhaalta ylös ja ylhäältä alas, motivaatio vs. ympäristöpolitiikka
- Toimijuuden mahdollistamisessa vielä parantamisen varaa
 - Aloitteiden kerääminen, ohjautuminen oikealle taholle
 - Keskustelut, muut kanavat?
 - Strategian jalkauttaminen, vuoropuhelu
 - Aktiiviset toimijaryhmät, esim. ympäristöyhdyskylät
 - Vastuuttaminen ja motivoiminen
 - Koulutus ympäristöasioista

Moni sh-piiri tällä hetkellä luomassa uutta

- Uudet ympäristöohjeet
- Uudisrakennukset
- Uudet mittarit

➡ Toimijat ja heidän sitoutuneisuutensa oleellisia näiden toimivuuden takaamiseksi

Resurssit koetaan monesti riittämättöminä

- Kuitenkin ympäristöllinen kestävyys voidaan integroida työnkuviin, jolloin se ei aina vaadi merkittäviä lisäresursseja
- Näkyväksi tekeminen, tietoisuus -> ympäristötyö osa kaikkea työtä
- Oman työn merkityksellisyys

Hoitokäytännöissä ollaan totuttu muutoksiin, mutta ympäristöasioissa muutokset aiheuttavat enemmän tunteita

Moni vastuullisempi ratkaisu tahdosta kiinni

- Esim. energiansäästö, työmatkaliikenne
- Motivointi (lääkärit, seniorit?)
- Lääkärin ja hoitajan vaikutus hoitotyössä, neuvonta, elämäntavat

Vaikka henkilökunnan kiinnostus kasvavaa, tarvitaan silti lisää koulutusta

- Tietoisuus erilaisista kestävyiden ulottuvuuksista
- Tietoisuus terveydenhuoltosektorin ympäristövaikutuksista, nykyinen näkemys pitkälti keskittynyt jätteisiin
- Eri ammattiryhmien huomioiminen -> oman työn merkityksellisyys ja omat vaikutusmahdollisuudet
- Käytännön toteutus nojaa tällä hetkellä liikaa muutamien kiinnostuneiden ihmisten ja ryhmien omaan aktiivisuuteen (saattaa myös lisätä aktiivisten työntekijöiden kokemaa kuormaa, yksin vastuussa?)

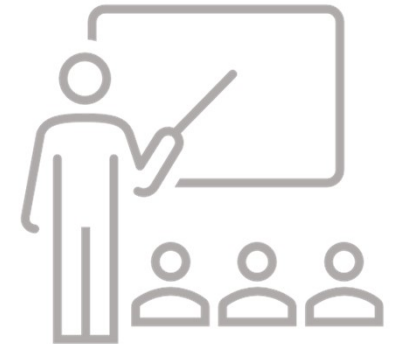
20. Yhteistyö

- Suomen sairaanhoitopiirit erilaisessa asemassa käytettävissä olevien resurssien ja maantieteellisen sijainnin vuoksi sekä organisaation motivaation suhteen
 - HUS:ia käytetty usein benchmarkina, mutta käytännössä samanlainen toteutus pienemmissä sh-piireissä vaikeaa tai mahdotonta
 - Yliopistosairaalat vs. keskus- ja aluesairaalat
- Käytännön toimintamahdollisuudet erilaiset eri puolilla suomea (esim. jätehuollon yhteistyökumppanit, kunnalliset jäteohjeet)
- Sairaanhoitopiirit siis jokseenkin eriarvoisessa asemassa toimintamahdollisuuksiensa suhteen
- Yhteistyössä olisi parantamisen varaa sekä sektorin sisällä että muiden yhteistyökumppaneiden kanssa
 - Yksityinen ja julkinen sektori
 - Tavarantoimittajat, jätehuolto, energiantuotanto, tekstiilipalvelut...
- Yhteistyöllä voidaan
 - Parantaa omia toiminta- ja vaikutusmahdollisuuksia
 - Luoda kollektiivista painetta esim. tavarantoimittajille ja muille yhteistyökumppaneille

- Kiertotalousajattelun edistäminen
 - Kiertotalous on osa resurssiviisautta
 - Kiertotaloutta hankalaa, jopa mahdotonta toteuttaa yksin
 - Yhteistyökumppaneiden etsiminen, kaikille osapuolille kannattavaa
- *Terveysthuollossa kaivataan joustavaa, sh-piirien yksilöllisen tilanteen huomioivaa keskustelua ympäristöasioiden edistämisestä*
 - Kaikki toivovat tiiviimpää verkostoitumista ja yhteistyötä tavalla tai toisella
 - Osa toivoo SSTY:n ympäristöjaoksen tiiviimpää yhteistyötä (jaoksen näkyvyys? Rajautuuko liikaa tekniikan puolelle? kaikki eivät tässä mukana)
 - Osa kaipaa pakkoa, osa ei
 - Osa toivoo laajempaa keskustelua yhdessä kansallisten toimijoiden kanssa -> valtakunnallisesti jaetut ohjeet/tavoitteet, yhteyshenkilöt, koordinaatio, tiekarttatyyppinen ohjeistus, priorisoinnit, tuki ympäristötyölle
 - Ulkopuoliset asiantuntijat, sidosryhmät, ministeriöt
 - Yksityinen ja julkinen sektori
 - Parhaiden käytäntöjen jakaminen, oman toiminnan arvioiminen

Voidaanko luoda yleisiä, koko sektoria koskevia ohjeita?

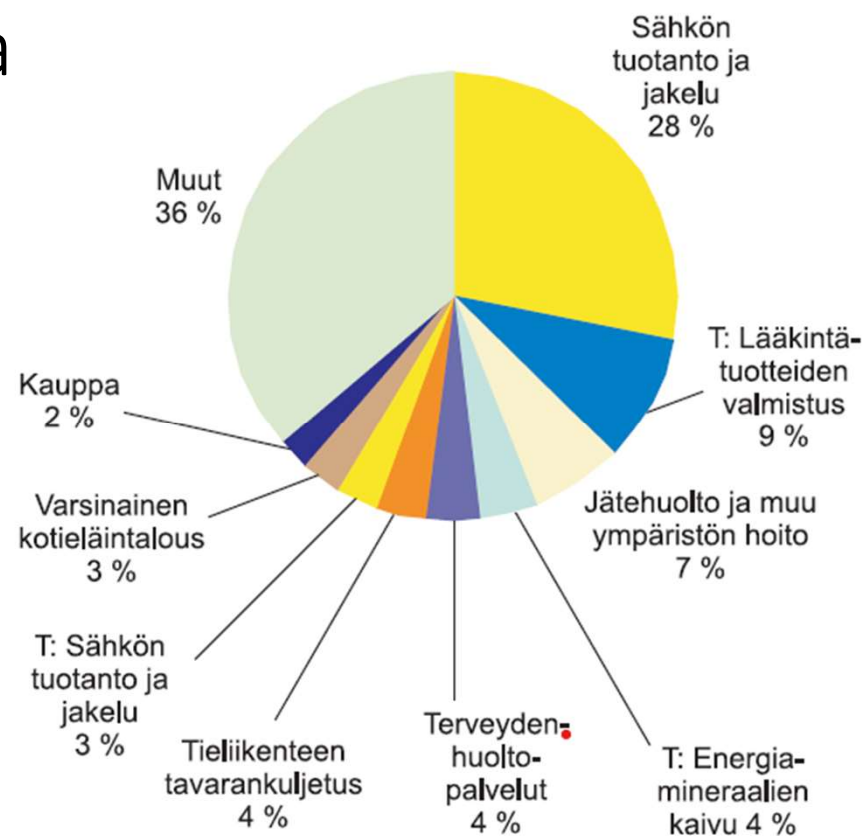
- Keskitetty ja koordinoitu ohjeistus osoittaisi aiheen tärkeyden ja toisi tukea toimijoille ja päätöksentekijöille -> mutta mitä tulisi koordinoida?
- Samat säännöt kaikille vai alueelliset toimintamallit? Lopputulos ratkaisee?

21. Terveysthuoltopalveluiden ilmastomuutosvaikutuksista

- Huom! Ympäristöllinen kestävyys on enemmän kuin jätteen kierrätystä. Monia kestävyteen vaikuttavia asioita voidaan muuttaa paikallisesti tai yhteistyön avulla
- ”Suurin osa päästöistä aiheutuu sähkön käytöstä, lääkkeitä valmistuksesta ulkomailla sekä jätehuollosta, mutta yhdessä nämä tekijät vastaavat vasta alle puolta koko ketjun ilmastovaikutuksista ”

Lähde: Seppälä, Jyri – Mäenpää, Ilmo – Koskela, Sirkka – Mattila, Tuomas – Nissinen, Ari – Katajajuuri, Juha-Matti – Härmä, Tiina – Korhonen, Marja-Riitta – Saarinen, Merja – Virtanen, Yrjö (2009) *Suomen kansantalouden materiaalivirtojen ympäristövaikutusten arviointi ENVIMAT-mallilla. Suomen ympäristö 20 | 2009.* Suomen Ympäristökeskus. <https://motiva.fi/files/4771/Suomen_kansantalouden_materiaalivirtojen_ymparistovai_kutusten_arviointi_ENVIMAT-mallilla.pdf>, haettu 26.9.2019.

22. Tulevaisuudessa

- Ympäristöstrategian kytkeminen organisaation strategiaan ja päivittäiseen toimintaan
- Ympäristönäkökulman laajentaminen
- Koulutus, tiedon lisääminen, näkyväksi tekeminen -> motivointi
- Selkeä prosessi muutokselle
- Vastuiden jakaminen ja sitouttaminen läpi organisaation
 - Aktiivisten toimijoiden hyödyntäminen, ympäristöyhdyshenkilöverkosto?
- Aloitejärjestelmän luominen
- Yhteistyön lisääminen alueellisesti ja kansallisesti
 - Sidosryhmäkeskustelu

23. Lopuksi

Kaikilla sairaanhoitopiireillä on parantamisen
varaa ympäristövastuun suhteen

- Tämä tarkoittaa myös paljon toteuttamatonta potentiaalia

Ei ole varaa hoitaa ympäristöasioita
vai ei ole varaa olla hoitamatta?

Kiitos!

Larissa Niemi, larissa.niemi@utu.fi

cicat2025.fi